

John Boyne

*Een ladder naar  
de hemel*

ROMAN

Vertaald door Reintje Ghoos  
en Jan Pieter van der Sterre

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9342-2

ISBN 978-94-023-1237-9 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *A Ladder to the Sky*

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam

Omslagbeeld: Arcangel

Auteursfoto: Chris Close

Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 2018 John Boyne. All rights reserved.

© 2019 Nederlandstalige uitgave Reintje Ghoos, Jan Pieter van der Sterre en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Stephen Walsh*

DEEL I

VOORDAT  
DE MUUR VIEL

‘Alles wat plaatsvindt in de seksuele sfeer is geen privékwestie van het individu, maar betreft leven en dood van een natie.’

– HEINRICH HIMMLER

## 1. West-Berlijn

Vanaf het moment dat ik de uitnodiging aannam, vond ik het spannend om naar Duitsland terug te keren. Ik was er uiteindelijk al zo veel jaar niet meer geweest dat ik niet goed wist welke herinneringen door mijn terugkeer konden worden wakker geroepen.

Het was voorjaar 1988, het jaar waarin de taal verrijkt werd met het woord ‘perestrojka’, en ik zat in de bar van het Savoy Hotel aan de Fasanenstraße te peinzen over mijn zesenzestigste verjaardag, die luttele weken verwijderd was. Op het tafeltje voor me stond een fles riesling, gedecanteerd in een coupe die blijkens een opmerking op het menu was gemodelleerd naar de linkerborst van Marie-Antoinette. Het was uitstekende wijn, een van de duurdere soorten op de uitgebreide wijnkaart van het hotel, maar ik voelde me niet schuldig omdat ik deze had besteld, want mijn uitgever had me verzekerd dat ze bereid waren al mijn uitgaven te dekken. Dat niveau van vrijgevigheid was nieuw voor mij. Mijn schrijfcarrière, die meer dan vijfendertig jaar eerder was begonnen en zes korte romans en een overmoedige poëziebundel had opgeleverd, had nooit een hoge vlucht genomen. Geen van mijn boeken had veel lezers getrokken, ondanks over het algemeen positieve recensies, en ze hadden ook niet veel internationale aandacht geooft. Maar tot mijn grote verrassing had ik vorig najaar een belangrijke literaire prijs gewonnen met mijn zesde roman, *De huivering*. In de nasleep van De Prijs verkocht het boek vrij goed en het werd vertaald in een groot aantal talen. Het gebrek aan belangstelling dat mijn werk in het algemeen ten deel was gevallen, maakte algauw plaats voor

bewondering en kritische studies, en de literaire bijlagen polemiseerden over de vraag wie de eer toekwam voor mijn wedergeboorte. Op eens werd ik uitgenodigd voor literaire festivals en gevraagd promotiereizen te maken in het buitenland. Een van die evenementen vond plaats in Berlijn, in het kader van een maandelijks lezingenserie in het Literaturhaus, en hoewel ik er geboren was, voelde het niet als thuis.

Ik ben opgegroeid in de buurt van de Tiergarten, waar ik speelde in de schaduw van standbeelden van Pruisische aristocraten. Als jochie ging ik regelmatig naar de dierentuin en fantaseerde ik erover daar ooit bewaker te zijn. Op mijn zestiende stond ik met een paar vrienden van de Hitlerjugend, allemaal met onze swastika-armband, te juichen toen het door Begas gemaakte Bismarckmonument, dat voor de Rijksdag had gestaan, in het hart van het park aankwam als onderdeel van Hitlers plannen voor een Welthauptstadt Germania. Een jaar later zag ik in m'n eentje aan Unter den Linden duizenden Wehrmacht-soldaten voor ons langs defileren na de succesvolle annexatie van Polen. Tien maanden daarna stond ik in de derde rij tijdens een massabijeenkomst op de Lustgarten, omringd door soldaten van mijn eigen leeftijd, salueerde en zwoer trouw aan de Führer, die ons vanaf een podium voor de Dom toebrulde over een Duizendjarig Rijk.

In 1946 verliet ik uiteindelijk het vaderland en werd ik als student toegelaten tot de Universiteit van Cambridge om Engelse literatuur te studeren, voordat ik een paar ongemakkelijke jaren doorbracht als docent aan een plaatselijke middelbare school, waar mijn accent aanleiding gaf tot veel hilariteit onder jongens wier gezinnen waren getraumatiseerd en uitgedund door veertig jaar gewapende conflicten en wankele verzoeningen tussen onze beide landen. Maar na het behalen van mijn doctorstitel kreeg ik een aanstelling aan de faculteit van King's College, waar ik als een soort curiositeit gold, een vent die uit de gelederen van een moorddadige Teutoonse generatie was opgevist en geadopteerd door een nobel Brits instituut dat in de overwinning bereid was grootmoedig te zijn. Binnen tien jaar werd ik beloond met een hoogleraarschap, en de zekerheid en achting die aan die titel ver-

bonden waren, bezorgden me voor het eerst sinds mijn jeugd een veilig gevoel: ik had een dak boven mijn hoofd voor de rest van mijn dagen en een betrekking.

Maar als ik werd voorgesteld aan nieuwe mensen, de ouders van mijn studenten bijvoorbeeld, of een bezoekende mecenas, werd vaak opgemerkt dat ik ‘ook romanschrijver’ was, een toevoeging die ik er-voer als hinderlijk en tegelijk gênant. Natuurlijk hoopte ik dat ik een greintje talent had en verlangde ik naar een breder lezerspubliek, maar mijn standaardantwoord op de onvermijdelijke vraag ‘Kan ik een van uw boeken gelezen hebben?’ was ‘Waarschijnlijk niet’. Meestal ging het zo dat nieuwe kennissen me vroegen een paar van mijn romans te noemen en dan deed ik dat in afwachting van de vernedering door een nietszeggende uitdrukking op hun gezicht terwijl ik ze in chronologische volgorde opsomde.

Die avond, de avond waarover ik hier spreek, had ik het zwaar gehad in het Literaturhaus, waar ik voor publiek was geïnterviewd door een journalist van *Die Zeit*. Omdat ik me niet prettig voelde als ik Duits moest spreken, waarvan ik meer dan veertig jaar tevoren bij mijn aankomst in Engeland praktisch afstand had gedaan, was er een acteur ingehuurd om een hoofdstuk van mijn roman hardop voor te lezen, en toen ik hem vertelde welk specifiek fragment ik had gekozen, schudde hij zijn hoofd en eiste dat hij in plaats daarvan het voorlaatste hoofdstuk mocht lezen. Natuurlijk was ik het daar niet mee eens, want het stuk dat hij voorstelde bevatte spoilers. Nee, hield ik vol, langzamerhand geïrriteerd door de arrogantie van die rechteloze Hamlet, die per slot was ingehuurd om op te staan, hardop te lezen en vervolgens via de achterdeur te vertrekken. Nee, zei ik, met stemverheffing. Niet dat. Dit.

De acteur nam het hoog op. Schijnbaar volgde hij een bepaalde methode bij het lezen voor een publiek, die even strikt was als zijn voorbereidingen voor een avond op het podium van de Schaubühne. Ik vond dat hij zich aanstelde en zei dat ook, met als gevolg dat er woorden vielen, waardoor ik van mijn *à propos* raakte. Ten slotte stemde



hij toe, maar met tegenzin, en ik kende nog genoeg Duits om te weten dat hij niet van ganser harte las en niet zo teatraal als had gemoeten om een publiek te overtuigen. Toen ik achteraf het korte stukje terug naar het hotel liep, voelde ik me gefrustreerd door het hele gebeuren en verlangde naar huis.

De drankjes werden rondgebracht door een jongeman van een jaar of tweeëntwintig, die me al eerder was opgevallen, want hij was erg mooi en leek al eens in mijn richting te hebben gekeken terwijl ik mijn wijn zat te drinken. Even kwam het schrikbeeld bij me op dat hij zich fysiek tot mij aangetrokken voelde, al wist ik hoe absurd die gedachte was. Ik was tenslotte oud, en nooit bijzonder aantrekkelijk geweest, zelfs niet op zijn leeftijd, waar de meeste mensen fysieke tekortkomingen compenseren met het magnetisme van de jeugd. Sinds het succes van *De huivering* en mijn latere opmars naar de geleerden van de literaire faam, hadden beschrijvingen in kranten mijn gezicht stevast betiteld als ‘doorleefd’ of dat ‘van iemand aan wie de problemen niet voorbij zijn gegaan’, hoewel ze gelukkig niet wisten hoe diep die problemen zaten. Maar ik had geen last van dergelijke opmerkingen, want ik was niet ijdel en had lang geleden het idee laten varen dat ik nog liefdesavonturen zou beleven. De begeerte die in mijn jeugd voortdurend had bedreigd me te gronde te richten was in de loop der jaren afgenomen, mijn maagdelijkheid was ik nooit kwijtgeraakt en de opluchting over het uitbannen van de lusten had iets van het gevoel verlost te zijn van een wild paard, dat nu vrij over de prairie draafde. Dat deed me duidelijk goed, want jaar na jaar werd ik in de collegezalen van King’s College geconfronteerd met een eindeloze stroom knappe jongelingen, die soms schaamteloos met me flirtten in de hoop op betere cijfers, maar ik bleek onverschillig voor hun charmes en voorkwam vulgaire fantasieën en hinderlijke persoonlijke banden met een afstandelijke vaderrol. Ik koos geen favorieten of beschermelingetjes en gaf niemand reden om onzuivere motieven te vermoeden binnen mijn pedagogische activiteiten. En dus kwam het in zekere zin als een verrassing dat ik naar die jonge kelner zat te staren en zo intens naar hem verlangde.

Ik schonk nog een glas wijn in en pakte de tas die ik naast mijn stoel had gezet, een leren schoudertas met mijn agenda en twee boeken, een Engelstalige editie van *De huivering* en een voorpublicatie van een roman van een oude vriend, die een paar maanden later gepubliceerd zou worden. Ik ging door waar ik was gebleven, misschien op een derde van het boek, maar merkte dat ik me niet kon concentreren. Daar had ik meestal geen last van en ik keek op van de pagina en vroeg me af waarom. Het was niet bijzonder lawaaiig in de bar. Ik kon geen enkele reden bedenken om mijn gebrek aan concentratie te verklaren. Maar toen de jonge kelner langs me liep en de lucht vulde met de zotte, bedwelmende geur van jongenszweet, besepte ik dat hij de oorzaak was. De snoodaard was in mijn bewustzijn geslopen en weigerde zijn plaats op te geven. Ik legde de roman opzij en keek hoe hij een tafeltje in de buurt afruimde en daarna met een vochtige doek schoonveegde, de onderzettafels verving en de votiefkaars weer aanstak.

Hij droeg het standaarduniform van het Savoy Hotel, donkere broek, wit overhemd en elegant kastanjebruin vest met het logo van het hotel. Hij was van gemiddelde lengte en regelmatig gebouwd, en had een gladde huid, alsof er zelden een scheermes op was losgelaten. Zijn lippen waren vol en rood, hij had sterke wenkbrauwen en een bos weerbarstig, donker haar dat eruitzag alsof het met de standvastigheid van driehonderd Spartanen in de pas bij Thermopylae zou vechten tegen elke kam die probeerde het te bedwingen. Hij deed me denken aan Caravaggio's portret van de jonge Minniti, een schilderij dat ik altijd prachtig had gevonden. Maar bovenal had hij die onmiskenbare vonk van de jeugd, een krachtig mengsel van vitaliteit en impulsieve seksualiteit, en ik vroeg me af hoe hij zijn tijd doorbracht als hij geen dienst had in het Savoy. Ik zag een goed, fatsoenlijk en vriendelijk mens in hem. En dat alles ondanks het feit dat we tot dan toe geen woord hadden gewisseld.

Ik probeerde terug te keren naar mijn boek, maar het was nu een verloren strijd, dus greep ik mijn agenda om te recapituleren wat de volgende maanden in petto hadden. Er kwam een promotietour naar

Kopenhagen en een naar Rome. Een festival in Madrid en een aantal interviews in Parijs. Een uitnodiging uit New York en een verzoek om mee te doen aan een reeks gemodereerde avonden in Amsterdam. Tussen de reizen in zou ik natuurlijk terugkeren naar Cambridge, waar ik een sabbatical had gekregen om me in te zetten voor de onverwachte mogelijkheden om mijn boek te promoten.

Mijn fantasieën werden onderbroken door een verveelde stem met een onbeschaamd klinkende vraag of er nog iets van mijn dienst was; geïrriteerd keek ik op en zag dat de oudere collega van de jongeman, een zwaarlijvige man met donkere wallen onder zijn ogen, voor me stond. Ik wierp een blik op de riesling, die bijna leeg was – had ik echt in m'n eentje een hele fles wijn gedronken? – en schudde mijn hoofd; ik wist zeker dat het tijd was om naar bed te gaan.

‘Maar ik wilde u iets vragen,’ zei ik, hopen dat mijn enthousiasme niet tot een vernedering zou leiden. ‘De jongen die hier eerder vanavond bediende. Is hij er nog? Ik wilde hem bedanken.’

‘Hij had dienst tot tien minuten geleden,’ antwoordde hij. ‘Ik vermoed dat hij inmiddels naar huis is.’

Ik probeerde mijn teleurstelling te verbergen. Het was zo lang geleden dat ik een dergelijke sterke, onverwachte aantrekkingskracht tot iemand had gevoeld dat ik twijfelde wat ik moest doen nu het tegenzat. Ik wist niet precies wat ik van hem wilde, maar wat verlangt een mens van de *Mona Lisa* of de *David* anders dan zwijgend ervoor zitten en de raadselachtige schoonheid ervan bewonderen? Omdat ik de volgende middag weer naar huis zou gaan, kon ik niet eens de volgende avond een heimelijk bezoek aan de bar plannen. Het was voorbij; ik zou hem niet meer zien.

Ik slaakte een soort zucht en had misschien kunnen lachen om mijn verdwazing als ik op dat moment vrolijk was geweest, maar ik voelde alleen verlangen en wrevel. De eenzaamheid die ik mijn leven lang had verdragen, was al vele jaren niet pijnlijk meer, maar had nu zonder waarschuwing haar kop weer opgestoken; oud, vergeten hartzeer vroeg om aandacht. Ik haalde me Oskar Gött voor de geest en het ene

jaar dat we met elkaar waren omgegaan. Als ik mijn ogen dichtdeed, zag ik zijn gezicht nog steeds voor me, zijn samenzweerderige lachje, zijn diepbloauwe ogen en zijn gebogen rug toen hij in het weekend van onze fietsvakantie in het pension te Potsdam lag te slapen. Als ik me concentreerde, herinnerde ik me weer hoe bang ik was dat hij wakker zou worden en zou zien hoe onfatsoenlijk ik me gedroeg.

En toen werd ik tot mijn verrassing weer uit mijn gedachten gehaald. Ik keek op en daar stond de jonge kelner, nu in een donkere jeans, een nonchalant overhemd met de twee bovenste knoopjes los en een leren jack waarvan de kraag met bont was afgezet. Hij hield een wollen muts in zijn handen.

‘Het spijt me dat ik u stoort,’ zei hij, en ik hoorde meteen dat hij geen Duitser was zoals ik had gedacht, maar een Engelsman, wiens stem vaag deed denken aan Yorkshire en het Lake District. ‘U bent toch meneer Ackermann?’

‘Dat klopt,’ zei ik, verbaasd dat hij mijn naam kende.

‘Mag ik u de hand schudden?’

Hij stak zijn hand uit. De huid van zijn handpalm voelde zacht en ik zag hoe keurig zijn nagels waren geknipt. Een nauwgezette jongeman, dacht ik. Hij droeg een sobere zilveren ring aan zijn rechtermiddelvinger.

‘Natuurlijk,’ zei ik, licht verbijsterd door deze loop der gebeurtenissen. ‘We kennen elkaar niet, meen ik?’

‘Nee, maar ik ben een groot bewonderaar van u,’ zei hij. ‘Ik heb al uw boeken gelezen. Ik las ze al voordat *De huivering* uitkwam, dus ik ben geen meeloper.’

‘Dat is heel aardig van u,’ zei ik en ik probeerde mijn genoegen te onderdrukken. ‘U bent een van de weinigen.’

‘Weinig mensen vinden kunst interessant,’ antwoordde hij.

‘Dat is zo,’ gaf ik toe. ‘Maar een gebrek aan publiek mag een kunstenaar nooit afschrikken.’

‘Ik heb zelfs uw dichtbundel gelezen,’ ging hij door, en ik vertrok mijn gezicht.

‘Die was wat overmoedig,’ zei ik.

‘Daar ben ik het niet mee eens,’ zei hij en hij citeerde een regel uit een van de gedichten, waarna ik vertwijfeld mijn handen ten hemel hief en hem smeekte te stoppen. Hij straalde en lachte zijn prachtig witte tanden bloot. Daarbij verscheen er onder zijn ogen een lichte huidplooï. Hij was heel erg mooi.

‘En uw naam?’ vroeg ik, blij dat ik hem nu wat langer aan kon kijken.

‘Maurice,’ antwoordde hij. ‘Maurice Swift.’

‘Aangenaam kennis te maken, Maurice,’ antwoordde ik. ‘Goed om te weten dat er nog jonge mensen zijn die de weg naar de literatuur weten te vinden.’

‘Ik wilde literatuur studeren aan de universiteit,’ zei hij. ‘Maar mijn ouders hadden er de middelen niet voor. Daarom kwam ik naar Berlijn. Om thuis weg te zijn en mijn eigen geld te verdienen.’

Zijn stem had iets bitters, maar hij stopte voordat hij verder kon gaan. Het verbaasde me hoe dramatisch hij was geworden, en hoe snel.

‘Zou ik u op een drankje mogen trakteren?’ vervolgde hij. ‘Ik had u graag een paar vragen willen stellen over uw werk.’

‘Dat lijkt me uitstekend,’ zei ik, dolblij dat ik enige tijd met hem kon doorbrengen. ‘Ga toch zitten, Maurice. Maar ik wil beslist dat de drankjes op mijn kamerrekening komen. Ik kan u onmogelijk laten betalen.’

Hij keek om zich heen en schudde zijn hoofd. ‘Ik mag hier niet drinken,’ zei hij. ‘Personeel mag op de werkvloer niet socializen met klanten. Als ze me betrappen, word ik ontslagen. Eigenlijk zou ik zelfs niet met u mogen praten.’

‘O’ zei ik, terwijl ik mijn glas neerzette en op mijn horloge keek. Het was pas tien uur; we hadden nog ruim de tijd voordat de bars dichtgingen. ‘Nou, dan kunnen we misschien ergens anders heen gaan? Ik wil u absoluut niet in moeilijkheden brengen.’

‘Heel graag,’ zei hij. ‘Eerder vandaag ben ik tijdens mijn pauze een minuut of twintig binnengeglipt bij uw interview. Ik had gehoopt u te

horen spreken, maar er was een acteur die voorlas uit *De huivering* – hoewel hij het er niet goed van afbracht, vond ik.’

‘Hij deed het met tegenzin omdat ik een fragment had gekozen dat hem niet beviel.’

‘Maar het is úw roman,’ zei Maurice fronsend. ‘Dat waren zijn zaken toch niet?’

‘Dat vond ik ook,’ antwoordde ik. ‘Maar hij dacht er anders over.’

‘Nou, tegen de tijd dat ik hier terug moest zijn, was hij nog steeds aan het lezen zodat ik u niet kon horen antwoorden op de vragen, en er waren er zo veel die ik zelf had willen stellen. Uw gezicht gaf de hele tijd wel de indruk dat u een beetje geërgerd was, meneer Ackermann.’

Ik lachte. ‘Laten we zeggen dat het niet echt een prettige bijeenkomst was,’ zei ik. ‘Hoewel de avond mooi is opgeklaard. En noem me alsjeblieft Erich.’

‘Dat zou ik niet kunnen.’

‘Ik sta erop.’

‘Erich dus,’ zei hij stil, proevend hoe het woord op zijn tong lag, waarbij hij me enigszins nerveus leek. Misschien kwam het door mijn ego of mijn ontwaakte lustgevoelens of een combinatie van die twee waardoor ik me de stroom bewonderende opmerkingen die hun subtiele reis maakten van zijn lippen naar mijn oren, liet welgevallen. ‘Weet u zeker dat u ergens anders heen wilt?’ vroeg hij. ‘Ik wil geen beslag leggen op uw tijd. Bent u niet te moe?’

‘Ik voel me helemaal niet moe,’ zei ik, hoewel ik behoorlijk afgemat was door een vroege vlucht en de teleurstellende presentatie. ‘Gaat u maar voor, alstublieft. U kent de stad waarschijnlijk beter dan ik.’

Bij het opstaan vervloekte ik mezelf voor het lichte kreunen dat me ontglipte toen mijn ledematen weer moesten wennen aan het staan en ik zijn bovenarm even vastpakte, hoewel ik dat niet van plan was. De spier voelde hard en spande zich onder mijn hand.

‘Waar zullen we heen gaan?’ vroeg ik, en hij noemde een café aan de andere kant van de Tiergarten, vlak bij de Brandenburger Tor. Ik voelde een korte aarzeling, omdat we daardoor vlak bij de ruïne van de

Rijksdag zouden komen, een plek waar ik niet zo graag terugkwam, maar knikte. Ik kon het risico niet lopen dat hij van gedachten zou veranderen.

‘Het is niet ver,’ zei hij, misschien omdat hij mijn tegenzin bespeurde. ‘Tien minuten als we een taxi nemen. En het is daar op dit uur van de avond meestal behoorlijk rustig. We kunnen praten zonder over het lawaai heen te hoeven schreeuwen.’

‘Uitstekend,’ zei ik. ‘Ga maar voor.’

En toen we door de hoteldeur liepen sprak hij de zin waar ik meestal bang voor was maar die nu om onverklaarbare redenen golven van opwinding door mijn lichaam stuurde.

‘Ik ben ook schrijver,’ zei hij met enige schroom in zijn stem, alsof hij had toegegeven dat hij graag naar de maan zou willen vliegen. ‘Nou ja, ik probeer het in elk geval te zijn.’

## 2. Kopenhagen

Mijn bezoek aan Denemarken zou volgens plan begin april plaatsvinden en drie dagen duren; interviews met kranten, de avond daarop gevolgd door een optreden in de Koninklijke Bibliotheek. Mijn Deense uitgever bood me een extra nacht aan zodat ik iets van de stad kon zien, en dat accepteerde ik. Op eigen kosten boekte ik een tweede kamer voor Maurice, die zich bereid had verklaard me te vergezellen in de enigszins vage rol van persoonlijk assistent. Ik wilde graag dat onze kamers naast elkaar lagen, en had daarom twee weken van tevoren een zorgvuldig geformuleerd verzoek naar het hotel gestuurd. De reden was, hield ik mezelf voor, dat mijn jonge vriend dan in de buurt zou zijn als ik hem nodig had. Een van de vele leugentjes die ik mezelf vertelde in het jaar dat we met elkaar omgingen.

Zes weken eerder, aan het eind van onze gezamenlijke avond in Berlijn, had ik Maurice mijn adres gegeven, hem verzocht contact te houden en bij mijn terugkeer op de universiteit had ik goede hoop een

brief te krijgen, maar er kwam er geen. Ik begon me af te vragen of hij het papiertje waarop ik het adres had geschreven, was kwijtgeraakt of dat hij me iets had gestuurd dat bij de post verloren was gegaan. Ik overwoog zelf een briefwisseling te beginnen en hem te schrijven per adres het Savoy Hotel, maar elke brief die ik schreef leek treuriger dan de vorige en dus zette ik de hele zaak uit mijn hoofd als zijnde hopeeloos. Na bijna een maand stilte ging ik er definitief van uit dat ik niets van hem zou horen, maar met poëtische timing arriveerde er diezelfde dag een grote envelop met op de achterkant de naam 'Maurice Swift' en een Berlijns retouradres.

In zijn brief verontschuldigde hij zich voor zijn late reactie, stelde te hebben getwijfeld of hij gebruik moest maken van mijn voorstel om zijn werk te lezen of dat het simpelweg een beleefd aanbod van mij was na te veel glazen wijn. Niettemin had hij een kort verhaal meegestuurd dat 'De spiegel' heette, met het verzoek er een blik op te slaan en zijn gevoelens niet te sparen.

Natuurlijk was ik niet van plan terug te komen op mijn woord, maar tot mijn teleurstelling bleek zijn verhaal niets bijzonders te zijn. De hoofdpersoon, duidelijk een fictieve voorstelling van hemzelf, werd beschreven als verlegen en vol zelfkritiek, vermakelijk onbeholpen in zijn omgang met meisjes en geneigd tot rampzalige seksuele ontmoetingen. En toch bevatte de schrijfpoging een vleugje ijdelheid, want het was duidelijk dat hij als buitengewoon charmant werd beschouwd door iedereen die op zijn pad kwam. Maar tegenover die alledaagse intrige stond een indrukwekkende schrijfstijl. Hij had duidelijk hard gewerkt aan zijn zinnen en dat greep ik aan als bewijs van een sluimerend talent. Was het verhaal zelf maar niet zo saai, besloot ik, dan had het misschien zelfs gepubliceerd kunnen worden.

Maar omdat ik bang was al te gretig te lijken en terughacht aan de tijd die het hem had gekost om me te schrijven, wachtte ik drie eindeloze dagen alvorens te antwoorden en stuurde een weloverwogen kritische analyse van het stuk mee, waarin ik neigde naar lof en af en toe een passage noemde die volgens mij nog iets meer aandacht verdien-



de. In een postscriptum bracht ik de reis naar Kopenhagen ter sprake en opperde dat hij me mogelijk zou willen vergezellen, omdat ik al een jaartje ouder werd en dat soort reizen vermoeiend is. *Je zou een idee krijgen van het leven van een schrijver*, zei ik, in de hoop daarmee voldoende stimulerend te zijn. *Uiteraard zal ik al je onkosten betalen en je een bezoldiging bieden in ruil voor de kleine taken die ik onderweg van je zou kunnen verlangen.*

Ditmaal reageerde hij bijna meteen met een enthousiast ‘ja’, waarna de nodige plannen werden opgesteld. Maar in de week voor ons vertrek voelde ik me steeds onzekerder over de nieuwe ontmoeting; ik was bang dat een prettige avond in Berlijn zou overgaan in een ongemakkelijke sfeer als we probeerden die gedurende een langere periode in Denemarken dunnetjes over te doen. Maar nee, Maurice bleek meegaand en vriendelijk vanaf het moment dat we weer samen waren en als hij al merkte dat ik aandachtig naar hem keek, dan was hij zo aardig daar niets over te zeggen. Het geringste detail viel me op: een overhemd met de bovenste knoopjes los zodat onder de stof een stukje blote huid en de holte tussen zijn borstspieren te zien was, een gleuf die ik graag zou willen verkennen; de manier waarop zijn broekspijpen iets opkropen als hij zijn benen over elkaar sloeg en de benevelende enkel die op zulke momenten tevoorschijn kwam, want Maurice droeg nooit sokken, een aanwensel dat ik even belachelijk als erotisch vond; de manier waarop zijn tong uit zijn mond schoot om zijn lippen af te likken zodra er voedsel in de buurt was en hoe hij nooit genoeg gegeten had, als een boerenknecht aan het eind van een lange oogstdag. Ik nam notitie van al die observaties, en meer. Ik schreef ze op, onthield ze, liet de negatieven in mijn hoofd rusten om ze later te ontwikkelen, en als hij praatte, keek ik simpelweg naar hem en voelde me verjongd door de aanwezigheid van deze knaap in mijn leven terwijl ik voortdurend probeerde er niet aan te denken hoe pijnlijk het onvermijdelijke moment zou zijn als hij er weer uit verdween.

Op onze laatste dag stelde ik voor om een tocht te maken naar slot Frederiksborg, onder het vage voorwendsel dat ik met het idee speelde

een historische roman te schrijven over de brand in 1859 en de rol van de brouwer van Carlsberg bij de reconstructie van het gebouw. Hij stemde toe en vervulde de rol van assistent op een voortreffelijke manier: boekte twee eersteklastreinkaartjes en maakte enkele aantekeningen over de geschiedenis en de architectuur van het kasteel, die hij me onderweg uit de doeken deed. Nadat we een paar aangename uren hadden doorgebracht met de schatten en een wandeling door de tuinen, vonden we een restaurantje in de buurt, waar we aan een hoektafelte gingen zitten en glazen plaatselijk bier bestelden met schotels gehaktballen.

‘Hier heb ik nu altijd van gedroomd,’ kondigde Maurice aan, terwijl hij enthousiast en met een levendige, alerte blik in zijn blauwe ogen rondkeek. ‘Een beroepsschrijver zijn en naar andere landen reizen om mijn werk te promoten of onderzoek te doen voor de volgende roman. Zou u niet willen stoppen met lesgeven en fulltime schrijven? Dat zou u nu vast wel kunnen, denk ik, na het succes van *De huivering*.’

‘Nee,’ zei ik, en ik schudde mijn hoofd. ‘Cambridge heeft me meer dan veertig jaar een thuis en een regelmaat bezorgd en dat stel ik enorm op prijs. Ik zou nooit kunnen stoppen met schrijven, het is een onvervreemdbaar onderdeel van mijn wezen, maar ik kijk niet uit naar de dag dat ik gedwongen ben te stoppen met lesgeven.’

Hij haalde een notitieboek uit zijn tas, een lichtblauwe Leuchtturm uit 1917 met genummerde bladzijden en een leeslint, en begon aantekeningen te maken; dat deed hij al sinds onze eerste gesprekken in Kopenhagen en ik voelde me enorm gevleid.

‘Wat?’ vroeg ik glimlachend. ‘Heb ik iets buitengewoon verstandigs gezegd?’

‘Een thuis en een regelmaat,’ zei hij, zonder op te kijken maar verwoed pennend. ‘En ik schrijf iets op over evenwicht. U lijkt een goed evenwicht te hebben gevonden tussen uw werkzame en uw artistieke leven. Misschien heb ik dat ook wel nodig. Bedienen is niet echt intellectueel stimulerend.’

‘Maar je kunt de huur er vast wel mee betalen,’ antwoordde ik. ‘Hoe

dan ook, je kunt niet altijd schrijven. Er is meer in het leven dan woorden en verhalen.’

‘Voor mij niet,’ zei hij.

‘Dat komt omdat je jong bent en ervan droomt. Maar als je dat leven eenmaal leidt, zou je kunnen constateren dat andere dingen even belangrijk zijn. Gezelschap bijvoorbeeld. Liefde.’

‘Hebt u altijd willen schrijven?’ vroeg hij.

‘Ja,’ antwoordde ik. ‘Als jongen was ik sterk geobsedeerd door schrijfbenodigheden. In de buurt waar ik opgroeide was een heerlijke winkel en ik spaarde mijn centjes op om mooi papier te kopen, en inkt voor mijn vulpen. Mijn grootvader was historicus en vanaf mijn vijfde verjaardag gaf hij me elk jaar een nieuwe vulpen, en dat waren schatten voor mij. Ik heb ze nog steeds allemaal, op één na.’

‘Hebt u die ene verloren?’ vroeg hij.

‘Nee,’ zei ik. ‘Ik heb hem jaren geleden cadeau gegeven aan een vriend van mij. De andere liggen nu in mijn kamers in het College. Ze herinneren me aan mijn jeugd, vóór de oorlog; dat was denk ik de gelukkigste tijd van mijn leven.’

‘En waar was dat?’ vroeg hij. ‘Waar bent u opgegroeid?’

‘Waar we elkaar hebben ontmoet. In Berlijn.’

‘Neem me niet kwalijk,’ zei Maurice, licht fronsend. ‘Maar bent u niet Joods?’

‘Dat hangt af van je definitie van dat woord,’ zei ik.

‘Maar hebt u gevochten in de oorlog?’

‘Niet echt,’ zei ik. ‘Ik was ambtenaar op een hoofdkwartier van de Wehrmacht in de stad. Daar ben ik heel open over geweest.’

‘Ja, maar toch begrijp ik het nog niet.’

Door het raam zag ik de toeristen over de Møntportvejenbrug naar het kasteel lopen. Toen keek ik weer naar Maurice: ‘Allebei mijn ouders waren Duits,’ legde ik uit. ‘Maar de vader van mijn moeder was Joods. Dus je zou kunnen zeggen dat ik voor een kwart Joods bloed heb, maar natuurlijk doen Joden niet aan fracties. Er bestond destijds een woord voor. *Mischling*, “van gemengde geboorte”. Daar hoorde ik

voor het eerst over toen in 1935 de rassenwetten van Neurenberg werden ingevoerd. Die stelden dat mensen met maar één Joodse grootouder tweedegraads Mischlingen waren en burgers van Duitsland mochten zijn. De tweedegraads Mischlingen waren veilig voor elke vorm van vervolging.’

‘En eerstegraads Mischlingen?’ vroeg hij.

‘Twee Joodse grootouders. Veel gevaarlijker.’

‘Maar die zult u toch zeker gekend hebben.’

Ik voelde een steek in mijn borst. ‘Eén,’ zei ik. ‘Van wie ik het wist tenminste. Een meisje.’

‘Een vriendin?’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Niet echt, nee. Een kennis.’

‘Maar als u het niet erg vindt dat ik het vraag, voelde u als kwartjood geen schaamte omdat u werkte bij de nazi’s?’

‘Natuurlijk wel,’ zei ik. ‘Maar wat kon ik anders? Weigeren? Dan zou ik gefusilleerd zijn. Of naar de kampen gestuurd. En net als jij wilde ik schrijver worden en om schrijver te worden moest ik in leven blijven. Mijn broer, Georg, heeft ook voor ze gewerkt. Vertel eens wat jij in mijn situatie had gedaan, Maurice?’

‘Hebt u een broer?’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Hij is heel jong gestorven,’ zei ik. ‘We verloren het contact na de oorlog, toen ik uit Duitsland vertrok. Een paar jaar later kreeg ik een brief van zijn vrouw die me nogal overviel. Er stond in dat hij was omgekomen bij een tramongeluk en dat was dan het einde. Kijk, eerlijk gezegd, wie kan die periode hebben meegeemaakt zonder enige mate van schaamte over zijn daden te voelen?’

‘En toch hebt u er nooit over geschreven,’ zei hij. ‘Of erover gesproken in interviews.’

‘Nee,’ gaf ik toe. ‘Maar laten we alsjeblieft over iets anders praten. Ik wil liever niet stilstaan bij het verleden. Vertel me maar over jou. Over je familie.’

‘Er valt niet veel te vertellen,’ zei hij met een zucht en ik kon zien dat hij het liefst de aandacht op mij gevestigd had gehouden. ‘Mijn vader is

varkensboer en mijn moeder doet het huishouden. Ik heb vijf zussen en een oudere broer. Ik ben de jongste van het stel en het zwarte schaap.'

'Waarom?' vroeg ik.

'Omdat iedereen thuisbleef en een plaatsgenoot vond om mee te trouwen. En ze hebben allemaal precies gedaan wat er van hen werd verwacht. Ze werken op de boerderij, in de mijn, in het onderwijs. Geen van hen heeft ooit gereisd, ze zijn zelfs Yorkshire niet uit geweest. Maar ik wilde altijd meer. Ik wilde de wereld zien en interessante mensen ontmoeten. Mijn vader zei dat ik ideeën boven mijn stand had, maar ik geloof niet in zulke dingen. Wat ik wil bereiken...'

Hij stopte, keek in zijn glas en schudde zijn hoofd.

'Maak die gedachte eens af,' zei ik, en ik leunde naar voren. Als ik moediger was geweest, zou ik misschien zijn hand hebben vastgepakt. 'Wat wil je bereiken?'

'Ik wil succes bereiken,' antwoordde hij, en misschien had ik de sterke vastberadenheid in zijn toon moeten horen en daar bang voor moeten worden. 'Dat is het enige wat telt. Ik zal er alles aan doen om te slagen.'

'Ja natuurlijk,' zei ik, en ik ging weer achteroverzitten. 'Jongemannen zullen altijd de wereld willen veroveren. Dat is een streven à la Alexander de Grote.'

'Sommige mensen vinden ambitie verkeerd,' zei hij. 'Dromen van betere dingen levert een mens volgens mijn vader alleen maar teleurstellingen op. Maar uw werk heeft u toch gelukkig gemaakt?'

'Jazeker,' beaamde ik. 'Heel gelukkig.'

'En bent u nooit...?' Hij zweeg even, met een uitdrukking op zijn gezicht die erop wees dat hij niet zeker wist hoe persoonlijk hij kon worden. 'Bent u nooit getrouwd?'

Ik nam een slokje uit mijn glas en besloot dat er geen reden was om zaken te verdoezelen. Als we vrienden moesten worden, dan was het belangrijk om van meet af aan eerlijk tegen hem te zijn.

'Natuurlijk weet je dat ik homoseksueel ben,' zei ik, hem recht aankijkend, en het pleit voor hem dat hij niet wegkeek.

'Dat dacht ik al,' zei hij. 'Ik wist het niet zeker. Het is geen thema dat

u in een van uw boeken verkent. En u hebt het er in het openbaar nooit over gehad.'

'Ik praat liever niet over mijn privéleven tegen de pers of in een zaal vol vreemden,' zei ik. 'En zoals je weet, schrijf ik niet over liefde. Dat onderwerp heb ik in mijn hele carrière angstvallig vermeden.'

'Ja, u hebt altijd geschreven over eenzaamheid.'

'Precies. Maar je moet niet denken dat mijn schrijven ook maar iets autobiografisch heeft. Alleen omdat je homoseksueel bent ben je nog niet eenzaam.' Hij zweeg en ik voelde een ongemakkelijkheid in de lucht hangen die me hinderde. 'Ik hoop dat je er geen moeite mee hebt om me hierover te horen praten.'

'Zeker niet,' zei hij. 'Het is per slot 1988. Ik maal niet om dat soort dingen. Mijn beste vriend in Harrogate, Henry Rowe, was homo. Een van mijn vroegste verhalen gaat trouwens over hem. Die etiketten betekenen niets voor mij.'

'Ik begrijp het,' zei ik, hoewel ik niet zeker wist wat hij daarmee bedoelde. Suggereerde hij dat hij geen onderscheid maakte tussen zijn vrienden op basis van hun seksualiteit of dat hijzelf bereid was tot intieme relaties met mensen van beide geslachten? 'En denk je dat je vriend verliefd op je was? Dat kan natuurlijk. Je bent erg knap.'

Hij bloosde een beetje, maar negeerde de vraag. 'Hebt u het ooit geprobeerd?' vroeg hij. 'Met een meisje, bedoel ik? Eigenlijk had ik dit niet moeten vragen, hè? Het zijn mijn zaken niet.'

'Geen probleem,' zei ik. 'En nee, dat heb ik nooit gedaan. Het zou toch niet goed zijn gegaan. Misschien voel jij hetzelfde te aanzien van jongens?'

Hij haalde zijn schouders op en ik wist dat ik te veel aandrang; als ik hem niet wilde afschrikken moest ik me inhouden. 'Het is niet iets waar ik ooit veel over heb nagedacht, eerlijk gezegd,' zei hij. 'Ik wil een leven leiden dat overal voor openstaat. Het enige wat ik in dat opzicht zeker weet is dat ik ooit vader wil worden.'

'Echt waar?' vroeg ik, verrast door die onthulling. 'Wat een merkwaardige wens voor zo'n jong iemand.'

‘Ik heb dat altijd gewild,’ zei hij. ‘Volgens mij zou ik een goede vader zijn. En over mijn verhalen gesproken,’ voegde hij er toen aan toe, zich licht generend omdat hij het onderwerp aansneed, maar het was onvermijdelijk dat we er op een gegeven moment over zouden moeten spreken. Ik had er nog een paar meer gelezen sinds onze aankomst in Kopenhagen en tot mijn teleurstelling dacht ik daar net zo over als over ‘De spiegel’. Ongetwijfeld goed geschreven, maar saai. ‘Ze zijn amateuristisch, ik weet het, maar...’

Ik onderbrak hem: ‘Nee, “amateuristisch” is niet het juiste woord. Maar ze zijn duidelijk het werk van iemand die zijn stem nog moet ontdekken. Als je een paar van de verhalen zou lezen die ik op jouw leeftijd schreef, zou je je afvragen waarom ik ooit een literaire carrière heb geambieerd.’ Ik zweeg even en eiste eerlijkheid van mezelf. Er was al een zekere mate van bedrog in onze relatie, maar ik stelde er een eer in om over dit onderwerp oprecht te zijn. ‘Je kunt schrijven, dat staat vast, Maurice.’

‘Dank u.’

‘Ik merk dat je over elk woord nadenkt voordat je het aan het papier toevertrouwt en ik ben onder de indruk van je taalgebruik. Maar het zijn de verhalen zelf, zie je. Het onderwerp. Daar ligt het probleem.’

‘U bedoelt dat ze saai zijn?’

‘Dat vind ik al te cru gesteld,’ antwoordde ik. ‘Maar soms komen ze over als verhalen die ik eerder heb gelezen. Dan denk ik een idee te hebben welke boeken op je boekenplanken staan. De geest van de schrijvers die je bewondert lijkt in de kieren tussen de scènes binnen te glijpen. Er is heel veel talent nodig om zo goed te schrijven als jij doet, maar als je verhaal niet boeiend is, als de lezer niet het gevoel heeft dat het helemaal jouw verhaal is, dan werkt het gewoon niet.’

Hij keek naar de tafel en knikte. Ik kon zien dat hij ontmoedigd was maar ik had de waarheid gezegd en die moest hij horen; dat was ik hem op zijn minst verschuldigd.

‘U hebt natuurlijk gelijk,’ zei hij ten slotte. ‘Ik ben niet erg goed in het bedenken van verhaallijnen, dat is het probleem. Ik heb het gevoel dat alle verhalen in het universum al zijn verteld.’

‘Nou, dat klopt niet,’ zei ik nadrukkelijk. ‘Er is een oneindig grote voorraad voor iedereen die fantasie heeft.’

‘Soms denk ik dat ik beter muzikant had kunnen worden. Zo iemand die de woorden schrijft, maar een ander de melodie laat maken. Misschien ben ik gewoon wel amuzikaal.’

‘Je bent te jong om je zwakke punten te beschouwen als gebreken,’ zei ik. ‘Hoe meer je leest, hoe meer je schrijft, des te meer de ideeën zullen verschijnen. Ze vallen als confetti rond je hoofd en je enige probleem zal zijn welke je moet vangen en welke op de grond laten vallen.’

‘En u,’ vroeg hij, opkijkend. ‘Hoe doet u het? Uw verhalen zijn altijd erg origineel.’

‘Ik weet het niet precies,’ erkende ik. ‘Eerlijk gezegd verzin ik ze en passant.’

‘Echt waar?’ vroeg hij lachend. ‘Kan het zo eenvoudig zijn?’

‘Jazeker,’ zei ik. ‘Kijk, we zijn hier in Kopenhagen. De verhalen liggen voor het oprapen. Dat kasteel bijvoorbeeld. De mensen die het bezoeken. En wij, twee mensen die elkaar amper kennen en hier met elkaar zitten te praten. Schrijven gaat je bijzonder goed af en daar zul mettertijd alleen maar beter in worden. Dus je moet je concentreren op je verhalen. Als je er een vindt, als je er een hoort, moet je het je eigen maken en dan komt de wereld naar je toe. Dat is het beste advies dat ik je kan geven. Zelfs in dat hotel van jou in Berlijn. Al die mensen die daar af en aan lopen. Wie zijn ze? Waar zijn ze geweest? Waar gaan ze heen? Welke geheimen verbergen ze?’

‘Meestal zijn het rijkelui op vakantie,’ zei hij.

‘Nee,’ zei ik nadrukkelijk. ‘Iedereen heeft geheimen. In het verleden van ieder van ons zijn zaken die we verborgen willen houden. Kijk de volgende keer dat je er bent rond in de foyer en vraag je af: wat zou elk van deze mensen in de eerste plaats willen dat ik niet van ze wist? Daar zul je je verhaal vinden. Een hotel kan een fascinerende plek zijn. Honderden mensen die verzameld zijn in één gebouw en stuk voor stuk angstvallig hun privacy bewaken.’

‘Er zijn slechtere baantjes voor een aspirant-schrijver, dat klopt,’ zei



hij. ‘Maar ik word zo moe en schrijf niet zo veel als ik zou moeten. Ik wil de korte verhalen zielsgraag achter me laten en aan een roman beginnen. Ik moet alleen het onderwerp nog vinden.’

‘Liefde,’ zei ik. ‘Liefde is altijd het onderwerp.’

‘Niet voor u,’ antwoordde hij.

‘Maar wat is eenzaamheid anders dan gebrek aan liefde?’ merkte ik op. ‘Ik vraag me af...’ voegde ik er na een korte pauze aan toe, niet wetend of het nog te vroeg was om een onderwerp aan te snijden waarover ik had nagedacht sinds onze eerste avond samen in Kopenhagen. Er waren momenten waarop ik het een prachtig idee vond en andere waarop ik dacht dat ik mezelf alleen maar kon vernederen door het te vragen. ‘Ik had al verteld dat ik de komende maanden vrij veel moet reizen,’ zei ik.

‘Ja.’

‘En het probleem is, Maurice, ik vind al dat reizen erg vermoeiend en zie er vreselijk tegen op om elke avond met vreemden aan tafel te zitten. Ook hotels en treinen regelen vind ik soms lastig. Verder is er de kwestie van het kleren wassen en het bijhouden van de uitgaven die vergoed worden, enzovoort. Ik besepte dat ik de komende tijd best een metgezel zou kunnen gebruiken die aan een bepaalde beschrijving voldoet. Een assistent, zo je wilt. Iemand die het werk doet dat jij de afgelopen dagen voor me hebt gedaan.’

‘Ik begrijp het,’ antwoordde hij, en ik zag dat hij opgewonden was door de wending die het gesprek nam.

‘Zou je daarover eens kunnen nadenken?’ vroeg ik.

‘Ik wil niets liever!’

‘Natuurlijk zou je tussen de reizen door kunnen terugkeren naar Berlijn,’ zei ik, ‘maar als we een periode van zes maanden werkzaamheid zouden afspreken, dan zou ik je een bezoldiging kunnen geven waarmee je die hele periode financiële zekerheid zou krijgen. Je zou het Savoy achter je kunnen laten of, als je dat liever wilt, daar blijven en betere woonruimte vinden. Dat is aan jou om te beslissen.’

Ik noemde een bedrag; het was meer dan genereus en meer dan ik

me redelijkerwijs kon veroorloven, maar ik wilde zielsgraag dat hij ja zou zeggen. En toen we de afspraak met een handdruk bezegelden, voelde ik me gelukkiger dan in jaren. Het was alsof ik De Prijs voor de tweede keer won.

‘Dank u wel,’ zei hij uiterst opgetogen. ‘Heel sympathiek van u.’

‘Graag gedaan,’ zei ik; mijn oprechtste woorden sinds ik uit het vliegtuig was gestapt.

## Lees meer van John Boyne



Ierland, 1945. Cyril wordt geboren als bastaardzoon van een verstoten tienermeisje. Het welgestelde echtpaar Avery adopteert hem, maar Cyril vraagt zich vaak af waarom, want zijn adoptieouders laten geen gelegenheid onbenut om hem op het hart te drukken dat hij geen echte Avery is. Hij voelt zich ook geen Avery, en hij voelt zich ook niet thuis in het katholieke naoorlogse Ierland. Pas als hij de flamboyante charmeur Julian Woodbead ontmoet, is de eerste stap naar de zoektocht van zijn identiteit gezet – een zoektocht die hem tot in Amsterdam en New York voert, in een poging het geluk en de liefde te vinden.

John Boyne verbeeldt op fenomenale wijze de verlossende kracht van de menselijke geest, en laat de lezer en passant voelen hoe onwelkom de wereld kan zijn voor zoekende zielen.